

Berite, širite in podpi-
rajte Delo.

Obnovite naročnino.

Prihodnja številka bo izšla 13. marca

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO in uprava: 34131 Trst,
Ul. Capitolina 3 - Telefon 744046, 744047

DOPIŠNIŠTVO za goriško pokrajino:
34170 Gorica, Ulica Loechi, 2
Telefon 24-36

NAROČNINA: Letna 1000 -, polletna 550
lir. Poštni tekoči račun: Trst 11/7000

Obnovljena izdaja - Leto XXII. - Štev. 2 (748)

TRST - 27. februarja 1970

Posamezna številka 50 lir

Petnajstdnevnik Sped. in abb.
Quindicinale post. Gruppo II

Ob petdesetletnici

Dne 20. februarja je minilo 50 let od izida prve številke tržaškega DELA. Pravično je, da se spomnemo te pomembne obletnice in da jo tudi primerno proslavimo.

Tovariš Ivan Regent, ki je dal pobudo za ustanovitev delavskega lista in je bil tudi njegov prvi urednik, je nekeje zapisal, da je DELO začelo izhajati, ko se je pripravljala druga proletarska ofenziva, istočasno pa tudi kapitalistična protiofenziva. Tedaj se je bil boj na nož. V Italiji je fašizem že začel požigati delavske pa tudi enostavno slovenske in hrvatske ustanove in napadati posamezne delavce.

Naloge DELA in naloge vsakega komunističnega lista so bile sicer vedno težke, tedaj pa so bile še težje. Zaradi nastopajočih gospodarske krize je buržoazija pripravljala in tudi je opravljala svojo protiofenzivo. Stroške za gospodarsko obnovo je hotela naložiti na pleča delovnega ljudstva. Ta protiofenziva ni nudila ne buržoaziji ne proletariatu nobenega izhoda. Toda proletariati, ki v prvi svetovni revolucionarni ofenzivi ni uspel, ker ga socialdemokratske stranke niso hotele povesti v boj, je izgubljal vero, da bi si mogel v kratkem času izvojevati oblast.

Proletariat je bilo treba bodriti, tembolj tudi zato, ker se je bil začel val terorja in strahovlade. Treba je bilo prepričati delavce in kmete, da morajo samo marksistično podprte in dobro organizirane komunistične stranke uspešno voditi boj proti reakciji. Treba je bilo skrbeti, da delavci in kmetje ne bi klonili pred reakcijo in terorjem, da bi vzdržali pritisk, da bi navzlic vsemu vztrajali v ofenzivi. Treba je bilo prepričevati delavce, da je mogoča enotna fronta tudi z delavci drugih načel, tudi če so socialdemokratski voditelji proti taki fronti. Treba je bilo skrbeti, da ne bi obupanci ali sovražniki vnesli panike med delavce. A takih poskusov ni bilo malo.

Zavoljo dejstva, da je bilo DELO v rokah vplivnih tovarišev, ki so bili med zagovorniki strategije in taktike Komunistične internacionale ter za ustanovitev Komunistične partije Italije, je DELO opravilo najvažnejšo vlogo pri pritegovanju članov socialistične stranke v komunistično stranko, tudi kadar je bilo formalno socialistično glasilo.

Poleg naloge, ki so jo podedovali komunisti še od socialdemokracije, je bila naloga boja proti slovenskemu in italijanskemu nacionalizmu ter boja za bratsko skupno delo, za skupen boj, za mirno, bratsko sožitje med slovenskim in italijanskim delavstvom ter med delavci in kmeti, se je moralo DELO boriti posebej še proti slovenskim nacionalistom, ki so glede narodnega vprašanja, bolj rečeno glede narodno - jezikovnih potreb Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini in v Istri zagovarjali sicer dobro in pravilno stvar, bili pa so sektašni, nekakšni neupravičeni zastopniki objektivno naprednega slovenskega in hrvatskega demokratičnega gibanja, in subjektivno so spadali med

najbolj umazane reakcionarje in antisocialiste. Z njimi je imelo DELO veliko opravka.

V boju proti oportunističnim voditeljem, ki so se klanjali pred vsakim mogotcem, ne glede na njegovo narodnost; v načelnem boju proti vsem zatiralcem slovenskega ljudstva in visoko dvigajoč zastavo enakopravnosti in solidarnosti med narodi, se je DELO širilo in dokaj hitro zajelo vso Julijsko krajino in Istro.

Ljudstvo je zapuščalo narodnjake, liberalce in klerikalce ter se pridruževalo komunističnemu gibanju, katerega niti zapor niti konfinacije niti ves teror fašistov niso uspeli zatreti.

List DELO je postal glasilo slovenskih delavcev, kmetov in intelektualcev. Bil je slava zastava v trdnem boju proti fašizmu v letih, ko je bila najtežja za slovensko in italijansko ljudstvo naših pokrajin; bil je glasnik, protest, organizirana akcija delavskega in demokratičnega gibanja med Slovenci; pobudnik in navdihovalec napredne kulture, povezane z najboljšimi tradicijami slovenskega ljudstva; bil je praporščak enotnosti med Italijani in Slovenci v boju za mir, za napredek, za socializem pod zastavo proletarskega internacionalizma. Tako je poudarjeno v proglasu, ki ga je objavila tržaška federacija KPI.

Togliatti je zapisal: «DELO, ki se je rodilo v ozračju naraščajočega fašističnega nasilja, je bilo predvsem zastava enotnosti slovenskih in italijanskih delavcev in demokratov; dalo je dragocen doprinos k rojstvu in razvoju komunistične partije v Julijski krajini.»

Po zgodovinskem kongresu v Livornu je DELO postalo glasilo novoustanovljene Komunistične partije Italije. To je bil en razlog več za to, da so fašisti besneli in si toliko prizadevali, da bi onemogočili izhajanje in širjenje lista. Po požigu tiskarne in zaradi naraščajočega fašističnega terorja je DELO večkrat neredno izhajalo, leta 1926 pa se je moralo umakniti v ilegalo. Nekaj časa je izhajalo v Ljubljani, več let zaporedoma pa v Parizu, odkoder so ga po skrivnih poteh pošiljali v Trst in na Goriško. Ko tudi v Parizu ni smelo več legalno izhajati, so ga tovariši tiskali v ilegalnih tiskarnah ali ga razmnoževali na ciklostil. v bližini Gorice, v neki jami pri Zgoniku in končno na nekem seniku v Gorenjah pri Divači.

DELO je začelo legalno ponovno izhajati v Trstu, januarja leta 1949, leta 1962 pa je ponovno postalo glasilo KPI za slovensko narodno manjšino. Tedaj je Ivan Regent zapisal:

«Pozdravljam DELO, ki postaja zopet glasilo KPI, kakor je

Prva številka DELA, ki je izšla 20. februarja 1920

bilo po livornskem kongresu januarja 1921. Zelim listu — za katerega sem sam dal pobudo, da bi se ustanovil in mu tudi določil ime — naj bi vedno zagovarjal idejo socializma pod vodstvom komunistične partije; naj bi bil glasilo bratstva med slovenskimi in italijanskimi delavci in med delavci vseh narodnosti.

Naše DELO je skromno. Vedno je bilo skromno. Tudi pomajkljivo je. Cestokrat je pisano z okorno roko, ki je bolj vajeno krampu nego peresu. Izhajanje lista je združeno z velikimi žrtvami, saj mi nimamo bank, ne monopolistov, in oblasti nas ne podpirajo. Kljub temu, da je list skromen, da njegov jezik ni «bleščeč», da tudi neredno izhajaja, je nekaterim v napoto, drugi pa se ga boje. To naš opogum-

lja! V veliko zadoščenje pa nam je dejstvo, da so na list delovni ljudje tako navezani, da ga podpirajo, širijo in predvsem — berejo.

Dne 20. februarja je torej minilo polstoletje od izida prve številke DELA. Dolgo pot je prehodilo, pot, ki je bila vselej težavna in je terjala velikanske žrtve. Pomembna obletnica je šla skoraj neopazno mimo nas. Naš namen je proslavljati ta «jubilej» skozi vse leto in ga svečano zaključiti prihodnje leto, ko bo točno petdeset let odkar je DELO prvič postalo glasilo KPI za Slovence v Julijski krajini. «Jubilej» pa bomo zares svečano proslavili ako bodo slovenski tovariši zvesto posnemali svoje prednike, ako bodo z listom tesno sodelovali.

KPI obvezuje vse svoje člane, da nadaljujejo boj za pravice slovenske narodne manjšine

Tržaška federacija KPI je objavila dokument o vprašanjih slovenske narodnostne manjšine, jasneje povedano, dokument o boju komunistov za pravice Slovencev. Ta dokument je rezultat temeljitega proučevanja stvarnosti, je rezultat mnogih razprav slovenske posvetovalne komisije, ki deluje pri vodstvu federacije, sestankov celic in sekcij in končno rezultat dveh skupnih sej federalnega komiteja in kontrolne komisije KPI.

Poseben poudarek zasluži dejstvo, da dokument ni le rezultat sloven-

skih tovarišev, saj so v razpravah, zlasti na sejah federalnega komiteja in kontrolne komisije, sodelovali slovenski in italijanski tovariši. Potrebno je poudariti, da je dokument o vprašanjih slovenske manjšine, odnosno o boju za pravice te manjšine, uradni dokument tržaške federacije KPI, in da bo kot tak služil kot napotilo v vseh bodočih akcijah komunistov v boju za pravice Slovencev.

Potrebno je poudariti še neko drugo dejstvo, namreč, da se boj za pravice Slovencev ne more vo-

diti ločeno od splošnega boja, ki ga vodijo komunisti v Trstu, v Furlaniji - Julijski krajini in v državi sploh. To pomeni, da je ta boj tesno združen z bojem za demokracijo, za socialne in politične pravice delavcev in ljudskih množic.

Komunisti ne soglašajo s tistimi, ki menijo, da se vprašanja Slovencev «rešujejo» z vstopom nekaterih poedincev slovenske narodnosti v podvlado raznih krajevnih uprav, komisij in podkomisij, skratka s pridruževanjem tistim, ki «imajo platno in škarje v svojih rokah».

V zadnjem času je prišlo do nekaterih sprememb. V glavnem pa gre za spremembe v stilu jezika. To je med drugim rečeno tudi v dokumentu, o katerem govorimo. Rečeno je: «Nekaterim spremembnim izrazom od strani levostranske koalicije niso niti v najmanjši meri sledila ustrezna dejanja. Nasprotno, z raznimi demagoškimi izjavami, ki naj bi se z njimi prikrila določena politična stališča preteklosti, katerim se krščanska demokracija, skupaj s svojimi zavezniki, uradno ni nikoli odrekla, je v resnici zavrnila sleherno zakonito zahtevo Slovencev. Objektivno je njihov položaj ostal nespremenjen, naj si bo kar zadeva zakonodajnega instrumenta kot tudi v zvezi z administrativnimi ukrepi, ki bi morali biti sprejeti, da bi se zagotovila dejanska enakopravnost in neoviran razvoj Slovencev.»

Odveč bi bilo na tem mestu raz-

členjevati razna poglavja dokumenta tržaške federacije KPI — dokument je v celoti objavljen na eni izmed notranjih strani današnje številke našega lista — kljub temu pa ne bo odveč, ako na tem mestu omenimo nekaj stavkov iz tistega dela dokumenta, ki se tiče bodočih nalog komunistov.

«KPI obvezuje svoje člane, svoje osnovne organizacije, svoje vodilne organe in svoje predstavnike v parlamentu, v deželnem svetu in v izvoljenih svetih krajevnih ustanov, da s primernimi pobudami še nadalje podpirajo zahteve slovenske manjšine ter široko gibanje, ki se je razvilo za uveljavitev in spoštovanje njenih narodnih pravic».

Komunisti smatrajo vprašanja slovenske narodnostne skupnosti kot eno izmed svojih velikih nalog. Zato so z veliko angažiranostjo množično sodelovali tudi pri izdelavi dokumenta. Vprašanje boja za pravice Slovencev so vedno zelo resno jemali in ga niso nikoli instrumentalizirali. Komunisti ne poznajo fraziranja in ne kompromisov. Komunistična partija pripravila osnutek okvirnega zakona ureditev vprašanj slovenske manjšine. Tudi o tem zakonskem osnutku je v teku široka razprava.

Zakonski osnutek temelji na 3. in 6. členu ustave ter na 3. členu posebnega statuta dežele Furlanije-Julijske krajine.

Pobuda KPI spada v okvir pobud in akcij, ki so nakazane tudi v dokumentu federacije.

Predstavniki tržaške federacije so na tiskovni konferenci, ki je bila prejšnji teden, obrazložili dokument ovprašanju boja za pravice Slovencev

1920 Petdesetletnica glasila v službi slovenskih delovnih ljudi 1970

Mednarodna solidarnost proletariata (9. avgusta 1920)

Nova, blagodejna nevihta gre po svetu; nevihta mednarodne proletarske solidarnosti. Zastarele stavbe buržoazno kapitalističnih institucij se majejo in majejo se stare vere, stari predsodki in stare tradicije. Nevihta mednarodne proletarske solidarnosti ne priznane nobeni stvari, ki ni več sposobna za življenje. Kar je gnilega, izruje in pokoplje in dvigne k novemu življenju nove sile, nove upe, nove nade. Mednarodna solidarnost proletariata danes ni več le ponosna in lepo doneča beseda, marveč je gotovo dejstvo, je gotovo delo, ki je že zabeležilo v zgodovini lepe, močne in spodbujajoče uspehe. Ali ne verjame-te?

Proletariat je stopil na politično obzorje s svojimi nauki, s svojimi programi, s svojo voljo. In se ravna po svojih naukih, po svojih programih, po svoji volji in po svoji potrebi. Pozna le eno silo: proletarsko; pozna le eno pravo: proletarsko; pozna le eno dolžnost: proletarsko. Vse drugo, vse drugo je nič, je odveč. Proletariat danes ne priznava več držav buržoazije; ne priznava več državnih meja in ne priznava več dolžnosti, da bi moral te buržoazne meje braniti. Mednarodna politika proletariata ne priznava več politike meščanstva. Orjaška nevihta proletarske mednarodne solidarnosti pretresa buržoazno družbo v njenih temeljih in gradi človeštvu nove stavbe, nova pota, novo življenje.

Na Ogrskem obešajo in mučijo komunistične proletarce. Buržoazne države niso sposobne, da bi branile človeštvo pred razbojniško ogrsko reakcijo. Mednarodni proletariat se pa ne ozira na interese industrijcev ne na interese trgovine niti ne na državne interese, marveč vidi in spozna le en interes, le eno dolžnost: dolžnost proletarske mednarodne solidarnosti. Zato proklamira in izvaja proti Ogrski mednarodni bojkot. In proletariat bo v tem boju zmagal. Iz Amerike prihajajo parniki, polni moke za Ogrsko. Moka pride le do skladišča v Trstu in ne gre naprej. Ako pelje po naključju vlak moke iz Trsta, ga ustavijo ali v Jugoslaviji ali v Avstriji. Kakor moki se godi tudi drugemu blagu. Ogrska vlada se hoče pogajati in stavi svoje predloge; zastopniki proletariata stavijo tudi svoje predloge, ki se glase: mir komunistom. Vlada teh pogojev ne sprejme; proletariat nadaljuje bojkot, v katerem mora zmagati, če bo ostal zvest samemu sebi.

Poljska napove vojno Sovjetski Rusiji. Mednarodni proletariat napove bojkot Poljski. V obratih noče izdelovati orožja za Poljsko. Vlade se jeze, ali ne morejo ničesar. Razne države sklenejo, da pošljejo pomoč Poljski. Železničarji ne vozijo orožja za Poljsko, ne vozijo živeža, ne vozijo ničesar. Rdeča ruska armada zmaguje, Poljska potrebuje, pa ne more dobiti nobene pomoči. V antantinih državah in drugod se buržoazija trese zavoljo komunističnih zmag. Proletariat se veseli. Na Poljskem na proklamira proletariat soviete in izjavlja solidarnost s Sovjetsko Rusijo. Ideja mednarod-

nosti je močnejša od tako imenovane ljubezni do naroda. Solidarnostni čut s sovjeti in z ruskim proletariatom je močnejši od zakonov, ki kaznujejo s smrtjo vse, ki pomagajo državnemu nasprotniku. Nove ideje, nove misli, nove vere. Izdati domovino zaradi proletarskih koristi in v koristi mednarodne proletarske solidarnosti, je postala čast v vrstah proletariata.

Naj se trese buržoazija in naj se majejo stavbe njenih institucij. Proletariat praznuje svoje prve zmage v začetku, ko se spreminja njegova mednarodna politika v dejanje.

Italijanske čete v Albaniji so bile napadene. Vseeno je, od koga, vseeno je, zakaj. Italijanska vlada hoče poslati v Albanijo nove čete in bili smo že pred novo vojno. Italijanski proletariat pa je spregovoril svojo besedo: Proč od Albanije, nobene vojne več! Albanija naj odloča sama o svoji usodi! Italija tam nima kaj iskati! Vlada hoče prepričati, da gre za državni prestiž, za posest Jadranskega morja, za državne življenjske koristi. Socialistični poslanci govorijo: Ni res! Pustite narode pri miru! Italija živi

lahko brez Albanije! Glas poslanec gre tudi v vojašnice. Vojaštvo, namenjeno v Albanijo, se upre. Se upre v Trstu in Anconi in drugod. Proletariat pritiska in se bori ter poškrabi s svojo dragoceno krvjo ulice italijanskih mest. Toda proletariat zmagal. Vlada pove, da ne bo pošljala več vojakov v Albanijo. Obratno, vojaštvo bo odpoklicano. Le albansko mesto Valono bo imelo vojaštvo zasedeno, dokler ne sklenejo miru. Prično se pogajanja. Mednarodna politika proletariata je zmagala in italijanski proletariat je lahko ponosen.

Ali potrebuje kdo še novih dokazov mednarodne delavske solidarnosti in o vstopu proletariata v mednarodno politiko, kateri daje svoj pečat in v kateri sleduje svoje smotre, svoje cilje? Ali potrebuje kdo novih dokazov? Dobil jih bo kmalu. Nevihta, strašna, svet preobrazujoča in vendar blagodejna nevihta mednarodne proletarske solidarnosti gre svojo pot dalje. Kdor ne verjame tega danes, tistemu se lahko zgodi, da bo jutri sam žrtev te nevarnosti.

Mi verjamemo v to nevihto, verjamemo in se je veselimo kakor luči, ki je posvetila v temo; veselimo se je kakor ljubezni, ki druži, kar spaja skupaj, to je vesoljni proletariat.

O dvojezičnosti slovanskega časopisja (1. novembra 1923)

Prefekt furlanske dežele, gospod Pisenti, je 19. oktobra izdal dekret, ki je določal, da morajo od 21. oktobra naprej vsi v furlanski deželi izhajajoči neitalijanski listi dodati vsem članikom, noticam in drugemu gradivu italijanski prevod. 22. oktobra pa sta izdala enaka dekreta za neitalijanske liste svojih okrožij še prefekt tržaške dežele Grispo Moncada in prefekt istrske dežele Giannoni. Kratko povedano: vsi v omenjenih treh deželah izhajajoči neitalijanski, t. j. slovenski in hrvaški listi in revije bi morali izhajati v dveh jezikih, in sicer v najbolj neokusni formi, ki so si jo gospodje prefekti mogli izmisliti. Vsakemu članku, vsaki notici bi bil moral slediti italijanski prevod. Kdor je imel priložnost videti liste, slovenske in hrvaške, ki so že izšli v taki novi, v prefektur- nih krojačnicah izdelani obleki, se prav gotovo ni mogel navdušiti.

Odlok o dvojezičnosti neitalijanskega časopisja v Julijski krajini nas zares ni nič presenetil, ker vemo, česa je sposoben nacionalizem, kadar postane gospodar. Nas ni presenetil, ker nas noben odlok, noben sklep nobeno dejanje sedanje vlade in njenih funkcionarjev ne more presenetiti. Ne bi se čudili, ako bi dobili iz Rima ukaz, da moramo hoditi z rokami in ne z nogami; ne bi se čudili, ako bi se kake-mu prefektu zahotelo naročiti svojim deželanom, da morajo ob zaključku vsakega govora izreči dvakrat «eial!», da morajo peti «Glovinizza» in da morajo spati z odprtimi očmi. Pri nas je vse drugače, zato se več ne čudimo nobeni stvari, ki prihaja iz vrst fašistične stranke, fa-

šistične vlade in njenih funkcionarjev. In ne le, da se ne čudimo. Nam se sploh nobeno početje fašizma in njegove vlade ne zdi resno, kakorkoli je za nas v bistvu preresno. Trpimo, to je res. Smo užaljeni, smo te-

Tiskarno «Il Lavoratore», v kateri so tiskali tudi DELO so fašistične tolpe leta 1921 požgale. Kasneje so list tiskali v raznih tiskarnah v Trstu in nekaj časa v Gorici. (Na sliki: ruševine poslopja v Ul. Zudecche, v katerem je bila tiskarna «Il Lavoratore»)

Meščanski nauk o narodni ljubezni (6. marca 1924)

Komisija slovenskih narodnih gospodov je bila pri tržaškem prefektu Crispu Moncadi, katere-mu je v imenu političnega društva «Edinost» izrekla zadoščenje za srečno rešitev «reškega vprašanja» in za doseženi prijateljski sporazum med Italijo in Jugoslavijo. Izjavili so, da smatrajo rešitev «reškega vprašanja» za nepreklicno dejstvo in da si žele, da bi rešitev tega spornega problema blagodejno vplivala na odnose med Italijo in Jugoslavijo. Kar se njih tiče, so rekli, da bodo po svojih močeh vplivali na slovenski življenj v Julijski krajini tako, da bo te reči sprejel lojalno in simpatično.

Nimamo namena niti interesa, da bi izkoriščali v volilne namene izjave rodoljubne komisije. Vsak varuje svoje interese kakor zna in more. Tudi nimamo namena niti interesa, da bi delali konkurenco slovanskemu ali kateremu drugemu nacionalizmu. Socialni demokratje so imeli in imajo še vedno navado, ki izvirajo iz upravičenega prepričanja, trditi, da so bolj narodni od narodnjakov. Mi ne. Mi misimo in ne bomo nikdar narodni v tistem pomenu, ki se daje tej besedi. Mi smo marksisti. Naša teorija sloni na zgodovinskem materializmu in gospodarskem determi-

nizmu. Ne odklanjamo idejnih sil, ki v danem trenutku z energično gesto lahko pospešijo razvoj dozorevajočih dogodkov. Toda mi priznavamo, da so tudi take idejne, včasih le sentimentalne sile, samo neposreden sad, samo logična posledica za določen razvoj že docela dozorelih razmer, ki imajo svoje korenine globoko v materializmu. Koliko razočaranj bi si ljudje prihra-

Objavljamo nekatere uvodne članke «starega» DELA. Zaradi omejenega prostora smo jih morali skrajšati. Članke, ki so objavljeni na tej strani lista, je napisal Ivan Regent.

UREDNIŠTVO

nili, ako bi sneli z nosa svoja sentimentalna stekla, skozi katere gledajo na potek in razvoj malih in velikih dogodkov. In mi hočemo ta skelna vzeti izpred oči proletariata in mu pokazati grobo materialno resnico. In ta resnica govori z besedo grobih dejstev, da so gospodarski pogoji gonilna sila vsega dogajanja in nehanja človeške družbe in njenih članov in da so vsi ideali, za katere se človeštvo peha in žrtvuje, refleksi gospodarskih pogojev, ki se hočejo doseči.

S tega našega materialističnega in razrednega stališča gledamo tudi na prej omenjeni korak slovenske narodne gospode pri tržaškem prefektu. Odpade za nas očitek narodne mlačnosti do omenjenih gospodov.

Kmetje in delavci nimajo pričakovati od fašistične vlade ničesar. In nič dobrega si ne smejo obetati od drugih meščanskih vlad. Kdor se udnia meščanskim vladam, ta ne služi in ne more služiti interesom delavca in kmeta. Med meščanstvom in proletariatom je mogoče eno samo razmerje — boj. Boj, ki ni odvisen od dobre ali slabe volje posameznikov, marveč boj, ki je tu, ki so ga razmere vsilile buržoaziji in proletariatu in ki ga mora proletariat zavestno sprejeti, ako hoče v nem zmagati. Tega boja slovenski narodnjaki ne morejo voditi. Niso nanj pripravljeni ne teoretično ne ideološko ne organizacijsko. Razrednega boja ne priznavajo in ga odklanjajo.

Imajo posla z malim, revnim narodom, kmetov in delavcev. Ker se zapirajo v svoje malomeščanske narodne pojme, ne morejo razumeti, da se tem delavcem in kmetom odrekajo pravice ne zato, ker so Slovenci, marveč zato, ker so delavci in kmetje, ker spadajo v razred izkoriščanih nemaničev, katerih blaginja ni odvisna od meja, v katerih morajo živeti, marveč od gospodarskega režima, ki je danes povsod kapitalističen in ki se ne ozira na jezike in na plemena. Niti ljubezen niti družina, niti materinstvo ne znanost ne umetnost se tega izkoriščanja ne morejo ubraniti.

Kdor uči ljudstvo drugače, kdor mu z narodno ljubeznijo zapira pogled v to kruto, v to krvavo resnico, kdor se pod plaščem narodne ljubezni udinja izkoriščevalcem in rabljem proletariata, ta je naprotnik delavca in kmeta.

Pet let so se ljudje med seboj klali. Italija se je borila v skupini držav, ki so trdile, da se borijo za demokracijo proti absolutizmu, za pravice in svobodo malih narodov. Demokracija se je osmešila in je izginila povsod, pozabljena kakor neljuba mačeha. Dekreti o šolstvu, o dvojezičnosti slovanskega časopisja (Nadaljevanje na 6. strani)

Za rešitev vprašanj slovenske manjšine so potrebni ustrezni zakonski ukrepi

Intervju o vsebini odgovora ministra Restiva poslancu Albinu Škerku in senatorju Paulu Semi

Prvič po podpisu londonske spomenice soglasju — t.j. po letu 1954! — je predstavnik rimske vlade izjavil, da so oblasti dolžne spoštovati določila posebnega statuta, priložnega omenjeni spomenici ki — kot je znano — dovoljuje državljnom jugoslovanske etnične skupine uporabo slovenskega jezika tudi v odnosih z upravnimi in sodnimi oblastmi.

Do tega je prišlo potem, ko sta poslanec Albin Škerk in senator Paolo Sema predložila vprašanje v zvezi z zavrnitvijo dveh prizivov, napisanih v slovenskem jeziku ter naslovljenih občinski davčni komisiji v Trstu.

Zavrnitev prizivov samo zaradi tega, ker sta bila napisana v slovenščini, je povzročila hudo nezadovoljstvo med Slovenci in tudi med demokratičnimi Italijani.

Odgovor, ki ga je dal v imenu vlade minister za notranje zadeve Restivo, je imel velik odmev.

Ne delamo si iluzij, da odgovor, četudi je pozitiven, more rešiti odprta vprašanja. Za rešitev teh vprašanj so potrebni ustrezni instrumenti, predpogoj za to pa je dobra volja.

Uredništvo našega glasila je povabilo nekatere ugledne predstavnike političnega in kulturnega življenja na Tržaškem, naj posredujejo našim bralcem svoje mnenje o tem vprašanju. Predložilo jim je naslednji dve vprašanji:

1. Kako ste ocenili zavrnitev prizivov napisanih v slovenščini in kako ocenjujete odgovor, ki ga je dal v imenu vlade minister Restivo poslancu Albinu Škerku in senatorju Paulu Semi?

2. Kaj bi, po Vašem mnenju, morala storiti vlada za uresničitev vsebine ministrovega odgovora in kaj bi morale storiti politične sile?

Odgovorili so:

GORAZD VESEL

Predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze

1. Minister Restivo je v razmahu enega leta podal dve izjavi, ki zadevata slovensko narodno skupnost. Lansko spomlad nas je docela razočaral, ko je na neko interpelacijo odgovoril, da je Slovincem zagotovljen enakopraven razvoj; v letošnjem odgovoru poslancu Škerku in senatorju Semi pa je priznal nam, Slovincem, pravico, da se v skladu s členom 5 londonske spomenice o soglasju poslužujemo materinega jezika v stikih z upravnimi in sodnimi oblastmi. Ministrov odgovor ustreza obče slovenskim težnjam po narodni enakopravnosti, ki pa ozemeljsko ne sme biti omejena samo na Tržaško, kot trdi minister, ampak mora zaobseči celotno obmejno področje naše dežele. Priznanje pravice do uporabe slovenskega jezika nas mora spodbuditi, da se bomo te pravice posluževali v našem vsakodnevem stiku z oblastmi. Zavedati se moramo, da je enakopravnost slovenskega jezika odvisna od stopnje potrebe, da se slovensko v besedi in pisavi obračamo na vse urade ter tako zagotovimo enakopravnost jeziku, ki mu ta položaj priznavajo z najvišjega mesta.

2. Po mojem mnenju bi politični dejavniki v slovenski narodni skupnosti morali vskladiti svoje napore ter z enotno politično akcijo doseči pri najvišjih italijanskih oblasteh, da se končno prične temeljiteje soočati z našimi vprašanji. Meni se vidi, da bi morali zahtevati sestavo takšne komisije predstavnikov obeh narodnosti, ki naj ugotovi, kakšen je sedanjí položaj Slovencev, ter predlaga pota in sredstva za njegovo izboljšanje. Hkrati pa naj bi se sedanja dobra volja v odnosu do Slovencev, izražena v besedah, sproti spreminjala v dejanja.

S tem ne bi dali samo globlje vsebine ministrovemu odgovoru, ampak bi se — kot odraz splošnih družbenih premikov v državi — pričnili resneje pripravljati na tako imenovani manjšinski zakon, ki naj globalno zadosti vsem narodnim potrebam.

Dr. FRANE TONČIČ

Predsednik društva Pravniki

Mož odgovor na gornji vprašanje izhaja že iz vsebine korespondence, ki sem jo v imenu društva »Pravniki« v Trstu izmenjal z odgovornimi državniki v Rimu in ki je bila objavljena v Primorskem dnevniku od 31. decembra 1969.

Tam sem dejal, da je vzpodbudno, da se vprašanja, postavljena v tej korespondenci, končno vsaj jemljejo na znanje na najvišji ravni. Zaradi tega nad vse pozitivno ocenjujem odgovor ministra Restiva poslancu Albinu Škerku in senatorju Paulu Semi, s katerim ju seznanja z ukrepi, »da bi se v bodočnosti preprečilo nadaljnjemu neupoštevanju določbe čl. 5 Posebnega statuta, priložnega Londonski spomenici od 5. oktobra 1954, ki dovoljuje državljanom jugoslovanske etnične skupine uporabo slovenskega jezika tudi v odnosih s krajevnimi upravnimi in sodnimi oblastmi«.

Če pa se gornje sporočilo ministra za notranje zadeve mora vsekakor pozdraviti kot izraz politične volje odgovornega in uglednega državnika, moram obenem ugotoviti, da kot pravnik tega izraza politične volje — ki je vsekakor razveseljiv — ne morem smatrati za rešitev jezikovnega vprašanja slovenske narodne manjšine v Italiji. Da bo rešitev tega vprašanja res učinkovit, morajo temu izrazu politične volje slediti konkretni zakonski ukrepi, ki bodo, tudi ko mene in ministra Restiva več ne bo, z zakonsko močjo obvezovali upravne in sodne oblasti, da spoštujejo in praktično uveljavljajo ustrezne le načelne določbe Londonske spomenice, republiške ustave in deželne statuta, ki se tičejo slovenske narodne manjšine na Tržaškem in v deželi Furlaniji - Julijski krajini sploh.

Ni važno, v kakšni obliki naj se izdajo omenjeni ukrepi, važno je le, da se končno izdajo s sedanjimi in bodočo zakonsko močjo.

Dr. BRANKO AGNELETTO

Predsednik Slovenske demokratske zveze v Trstu

1. Zavrnitev dveh v slovenščini napisanih prizivov na davčno komisijo v Trstu, je še enkrat po-

kazala, kako škodljivo je, ker določbe londonske spomenice o soglasju in priložnega Posebnega statuta pri nas še vedno nimajo pravne veljave državnega zakona. Potezo poslanca Albina Škerka in senatorja Paola Seme, kot tudi odgovor ministra Restiva je treba vsekakor oceniti pozitivno. Oboje namreč dokazuje, da so razmere dozorele že tako daleč, da se da s pametnim delom in postopanjem tudi v zapletenih okoliščinah nekaj doseči, in to vključ še vedno obstoječim ter celo nerednim lokalnim zagrizenjem, kateri še vedno nočejo razumeti novega časa v odnosih med tu živječimi Slovenci in Italijani.

2. Vlada bi morala čimprej ugoniti vse, kar je bilo v londonski spomenici o soglasju in njenih prilogah za manjšine predvideno. Za to bi se morale zavzeti vse politične sile, posebno mi sami in pa vsedržavne stranke, ki hočejo iskreno in stvarno prispevati k medsebojnemu sožitju na našem narodnostno mešanem področju. Prav tako je treba odpraviti razlike v postopanju s Slovenci, pa naj žive v katerikoli od treh obmejnih provinc. Ustvariti bi morali nekakšen medskupinski organ, v katerem bi se, brez strankarskega instrumentaliziranja, posvetovali in povezovali svoje napore za uveljavljanje naših osnovnih narodnostnih in drugih pravic, ki so nam vsem skupne.

DUŠAN LOVRIHA
Župan v Dolini in deželni svetovalec KPI

1. V odgovor naj najprej navedem, da so občinske davčne komisije ustanovljene na osnovi zakona o krajevnih finančah, odobrenega leta 1931 in nekaterih kasnejših vnesenih sprememb. Komisija v tržaški občini je sestavljena iz 45 članov od katerih jih 30 izvoli občinski svet, 15 pa jih imenuje prefekt. Davčna komisija ima določene samostojne pravice glede ugotavljanja dohodkov občanov, v nobenem primeru pa nima pravice zavzemati načelna in politična stališča. Če jih pa zavzame, kar se je zgodilo, ko je zavrnila priziv, napisan v slovenščini, je, po mojem mnenju, v prvi vrsti za to odgovorna občinska uprava, oziroma prefekt. Jasnó je, da so v tržaški davčni komisiji ljudje z rasistično in fašistično miselnostjo. To, kar se je zgodilo v Trstu, med drugim potrjuje, da se je leva sredina spremnila samo v besedah ne pa v dejanjih. Odgovor ministra Restiva poslancu Albinu Škerku in senatorju Paulu Semi ni popolnoma zadovoljiv, ker se sklicuje samo na poseben statut londonske spomenice o soglasju, pozablja pa na republiško ustavo. Odgovor potrjuje tudi, da vlada še zmeraj deli Slovence naše dežele na razne kategorije in da določene pravice priznava samo Slovencev na Tržaškem ozemlju. Čeprav odgovor ni popolnoma zadovoljiv, je iz specifičnega pogleda pozitiven.

2. Vlada in politične sile, ki jo sestavljajo, bi se morale zavedati, da slovenska narodnostna manjšina prebiva v italijanski republiki in da je premnogo let v brezpravnem položaju, da ta manjšina ni deležna ustrezne zaščite, kar je v protislovju z na-

čeli ustave in tudi z določili mednarodnih dogovorov. Upoštevajoč ta nevzdržni položaj bi se morala vlada čutiti dolžna, da vprašanje slovenske manjšine reši z okvirnim zakonom in to čimprej in v celoti. Ta zakon bi moral veljati v vseh krajih, kjer živijo Slovenci.

Dr. IGOR GRUDEN
Podtajnik tržaške federacije PSI

1. Mislim, da je najbolj jasen odgovor istočasno tudi najtežji. Ta predmet, to se pravi rešitev vprašanj, ki tarejo slovensko narodno manjšino v Italiji in ki do danes še niso dosegla zadovoljive rešitve, je stalno prisoten v naši stranki. Kljub naši politični akciji in volji pa še ni dosegel tistega uspeha, ki ga vsi pričakujemo.

Odgovor ministra Restiva, pa, kljub poštenosti in v skladu z današnjim političnim ozračjem, nima žal, nikakršne pravne utemeljitve v veljavni in obstoječi zakonodaji italijanske republike.

2. Prepričan sem, da nam v današnjem položaju ne preostane drugega kakor nadaljevati akcijo v okviru vsedržavnih strank, ki jim pripadamo da se te v vsedržavnem merilu zavzamejo, za to, da postane londonski sporazum notranje pravno veljaven.

V kolikor pa so določila londonskega sporazuma omejena izključno na področje bivšega S. T.O., je naša dolžnost, da delujemo v smeri, da bi slednja veljala tudi za pripadnike slovenske manjšine v goriški in videmski pokrajini.

To pa mora biti seveda izhodiščna točka našega delovanja. Z druge strani, in to je moje osebno mnenje, pa pripominjam, da bi lahko jugoslovanska vlada, od leta 1954 pa do danes v svojih meddržavnih stikih lahko postavila vprašanje notranje uveljavitve te mednarodne pogodbe.

KILJAN FERLUGA
Občinski odbornik v Miljah (KPI), učitelj

Seveda sledim vsem javnim, kulturnim in političnim dogodkom pri nas, posebno pa takim, ki neposredno zadevajo našo narodno skupnost. Vajen sem slišati razne izpade, ki niti najmanj ne zrcalijo duha demokracije, strpnosti in spoštovanja, vendar to v veliki večini s strani neodgovornih elementov. Da se pa kaj takega zgodi sedaj, ko se odgovorni politiki levosredinske občinske uprave toliko bahajo z ukrepi v korist Slovincem, nisem zares pričakoval. Zato me je tembolj ogorčilo to dejstvo, ki je vsega obsojanja vredno. Prav zato ne morem spraviti v sklad lepe izjave in nasprotna dejanja. To izgleda kot bi nas hoteli še bolj žaliti, po vseh naših vztrajnih in upravičenih zahtevah. Odgovor ministra Restiva na vprašanje poslanca A. Škerka in sen. P. Seme v tej zadevi, smatram za skrajno pozitivnega, ker se v imenu vlade trudi postaviti vprašanje na pravo mesto, vendar naj mi gospod minister oprosti, toda njegova izjava prihaja vsaj 14 let prepozno. Upam pa, da je volja vlade kateri je pripadal in predvsem stranke, ki ga je za ministra postavila, zares tako iskrena

in da je ta izjava del njihovega političnega programa, ki bo veljal tudi za bodočo vlado; te, ki jo sedaj sestavljajo in pa tiste ki bo izšla iz prihodnjih volitev. Predvsem pa si želim in upam, da bodo te in take izjave našle tudi svoje stvarne ukrepe na vladni ravni, kot tudi pri deželni in občinski upravi. Končno naj izrazim tudi svoje mnenje, da so stvarni ukrepi v tem smislu, ki jih že toliko let pričakujemo, prvenstvena naloga vlade v smislu ustave in mednarodnih obveznosti.

Prav zaradi tega, ker je izvajanje ustavnih določil obvezno za kakršno koli vlado, menim da bo gospod minister Restivo deloval na tem, da ne bodo njegove besede le lepe besede. Skrajni čas je, da se vlada z največjo resnostjo in brez nadaljnjega odlašanja loti reševanja vseh problemov Slovencev. V raznih arhivih

Zaradi večje jasnosti smo poleg imena avtorja v oklepaju navedli tudi ime stranke ali organizacije, kateri dotični pripada, odnosno njegov poklic ali funkcijo, ki jo vrši. Nekatere odgovore bomo objavili prihodnjč.

Iskreno se zahvaljujemo za prejete odgovore.

UREDNIŠTVO

in predalih ministrstev, ležijo že desetletje naše prošnje, zahteve, spomenice in nič koliko zakonskih predlogov in osnutkov. Večino teh so predložili poslanci in senatorji KPI skupno s poslanci in senatorji PSI in PSIUP.

Naloga ostalih demokratičnih strank in vseh zares iskrenih in miroljubnih političnih sil, pa bi bila prav v tem, da bi vlado vsestransko podprle in spodbujale. Želim biti optimist, kljub temu da mi pretekla povojna doba ne nudi nobene spodbudne izkušnje, ki bi ta optimizem opravičevala. Zato zaupam v zrelost in resnost vseh demokratičnih strank in se trudim razumeti njihove težave in pomisleke v pogledu reševanja slovenskega vprašanja. Upam tudi, da bodo same uvidele, da je petindvajset let zares predolga doba, ter da tako dolgo zavlačevanje ne more najti več nobene opravila!

Dr. DRAGO LEGISA
Župan občine Devin-Nabrežina, tajnik Slovenske skupnosti

1. Mislim, da je zavrnitev v slovenščini pisanih prizivov posledica dejstva, da je davčna komisija tržaške občine sestavljena iz ljudi, ki so vsekakor daleč od sedanjih političnih in družbenih stvarnosti v Trstu. Glavno krivdo je treba dalje iskati v samem sistemu imenovanja članov občinskih davčnih komisij. Po tem sistemu je namreč znaten del članov imenovan po birokratski poti, kar je gotovo izraz nezaupanja do demokratičnih, od ljudstva izvoljenih občinskih uprav.

Odgovor, ki ga je dal notranji minister Restivo poslancu Škerku in senatorju Semi, je gotovo zelo pomemben, ker postavlja na laž tiste ki zanikajo pravno veljavnost Posebnega statuta, priložnega londonskemu sporazumu.

(Nadaljevanje na 6. strani)

Tržaška federacija KPI o boju komunistov za priznanje narodnih pravic Slovencev

Federalni komite Avtonomne tržaške federacije KPI je posvetil več svojih sej poglobljeni proučitvi položaja slovenske narodne manjšine v Italiji, vseh vprašanj, ki se je kot take tičejo, kakor tudi stanja in pa naog celotne partije za dosego ciljev demokracije in svobode, ki se v tem smislu postavljajo, s čimer v zvezi je odobril oziroma sprejel naslednje dve resoluciji.

RESOLUCIJI

I.

Bitka, ki so jo vsa ta leta Slovenci vodili za polno uveljavitev svojih pravic in v kateri so komunisti stali v prvih vrstah, je rodila nekatere pozitivne rezultate, odpirajoč ugodne perspektive in možnosti novih poti. Krepi se enotnost med slovenskimi delavci, kot tudi napreduje osveščanje novih plasti italijanskega ljudstva ne samo glede potrebe mirnega sožitja med obema narodnostima, marveč tudi v zvezi s pravičnostjo zahtev, ki jih postavlja narodna manjšina, v zvezi z njenimi pravicami in pa dolžnostmi, ki jih italijanska država ima v odnosu do te. Utrjuje se nadalje razmerje enotnosti med italijanskimi in slovenskimi ljudskimi množnicami, zlasti v zvezi z mladino, v boju za določeno globoko preobrazbo dežele v demokratičnem in socialističnem duhu.

Pretežni del Slovencev pripada delavskemu razredu, ki vodi močeno enotno bitko za dosego novih življenjskih in delovnih pogojev. Slovenska narodna manjšina, ki ji ta boj zagotavlja določen bistven prispevek za razvoj in uveljavitev njenih pravic, ima, potemtakem, neki dvojen, neposreden in bistven razlog, da ta boj podpre z vsemi svojimi močmi in tako konkretno izrazi svojo solidarnost z delavci, ki se borijo za dosego naprednih ciljev demokracije oblasti v tovarnah in v družbi, kot tudi, da se v okviru razrednih sindikatov aktivno udeležuje delavskih bojev za njihove pravice. Spričo velike demokratične zrelosti, ki so jo bili dosegli v letih skupnega boja z italijanskimi tovariši, ustvarjajo slovenski delavci, s svojim dragocenim prispevkom v trenutnem boju, nova zavezništva in naprednejše pogoje tudi za rešitev svojih narodnih vprašanj.

To ima posebno vrednost in pomen v trenutnem položaju globoke gospodarske krize Trsta. Borba za preprečitev dokončnega propada mesta in njegovega ozemlja, nadalje za to, da se preprečijo vladne namere o uničenju njegovih proizvodnih struktur, kakor tudi obveza za obnovo njegove trgovinske ter industrijske dejavnosti, vse to je v neposredni zvezi s potrebami slovenske narodne manjšine, ki živi na tem področju. To, zatorej, pomeni, ustvaritev neobhodnih pogojev za razvoj skupnosti, da se zaustavi nazadovanje njegovih gospodarskih dejavnosti in izseljevanje mlade delovne sile, da se zaustavi šibitev slovenske skupnosti in iz tega izhajajoče raznarodovanje.

Z navedenimi dejstvi, ki predstavljajo določen uspeh akcije naše partije in ki so primorala tudi stranke, katere so v preteklosti tako z besedo kot dejanji delovale v šovinističnem duhu, da so delno spremenile svoja stališča, torej, s temi dejstvi pa se ni skladalo neko dejansko priznanje pravic narodne manjšine od strani vladnih in krajevnih dejavnikov, pravic, ki so določene v republikanski ustavi ter potrjene v mednarodnih sporazumih, a se v resnici sistematično kršijo.

Nekaterim spremenjenim besednim izrazom od strani levosredinske koalicije niso niti v najmanjši meri sledila tudi ustrezna dejanja. Nasprotno, z raznimi demagoškimi izjavami, ki naj bi se z njimi prikrila določena politična stališča preteklosti, katerim se KD, skupaj s svojimi zavezniki, uradno nikoli ni odrekla, je v resnici zavrnila

sleherno zakonito zahtevo Slovencev. Objektivno je njihov položaj ostal nespremenjen, naj si bo kar zadeva zakonodajnega instrumenta, kot tudi v zvezi z administrativnimi ukrepi, ki bi bili morali biti sprejeti, da bi se zagotovila dejanska enakopravnost pravic ter neo viran razvoj na vseh področjih: kulturnem, socialnem in gospodarskem.

Komunisti niso nikdar imeli namena polastiti se ekskluzivne pravice glede obrambe slovenske etnične skupnosti. Pač pa so vedno delovali za dosego kar največje enotnosti v zvezi s cilji slovenske skupnosti, spodbujajoč tudi druge demokratične in protifašistične sile, naj se združijo v oporo pravičnih zahtev Slovencev, in to tudi v trenutkih najostrejših polemik.

V tem smislu se je KPI ob vsaki priložnosti zavzemala za oblikovanje enotnih ter avtonomnih instrumentov borbe (množičnih organizacij, stalnih odborov ali tudi takih za potrebe posameznih pobud), da bi tako v najtesnejši povezavi s prebivalstvom in na osnovi najširše osveščenosti o lastnih pravicah čim močnejša bila tudi akcija in protest proti izbruhom šovinizma, kot tudi negativnim stališčem in name nom vsedravnih in krajevnih o blasti.

V več primerih, ne glede na nespremenjena nacionalistična stališča PRI in tržaške socialdemokracije, smo se morali ponovnokrat spopasti tudi z negativnimi stališči strank in sil kot je PSI, ki so — kljub temu, da se v nekaterih dokumentih sklicujejo na pravice Slovencev — ne samo delovale v smislu njihove razcepitve, marveč so bodisi tolerirale ali celo neposredno podpirale politično linijo, ki je zavračala pravične zahteve in potrebe slovenske skupnosti.

Zlasti gre omeniti nesposobnost strank, ki se še vedno sklicujejo na levo sredino, da bi manjšini zagotovile izpolnitev njenih temeljnih zahtev. Nadalje je obsodbe vredna tendenca po instrumentalizaciji določenih delnih rešitev ne katerih vprašanj, kar naj bi zagotovilo integracijo slovenskega malomeščanstva (ki je na manever pristalo in še zaostri svoje spore), da bi se na ta način našla podpora za določeno konservativno ter interesom delavskega razreda nasprotno politiko. V tem smislu gre obsoditi akcijo nekaterih predstavnikov Slovenske skupne liste, ki bodisi znotraj uprav, v katerih neposredno sodelujejo, bodisi od zunaj opravljajo določeno dvojno nalogo, s katero škodujejo interesom delavskega razreda, skušajo diskreditirati njegove organizacije ter med slovensko skupnostjo kot tako opraviti razdiralno akcijo, na osnovi katere bi to bilo moč podrediti potrebam in političnim ter ekonomskim načrtom italijanskega reakcionarnega razreda.

Deželi Furlaniji Julijski krajini, ustanovljeni s posebnim statutom na osnovi odločilnega razloga prisotnosti slovenske manjšine na njenem ozemlju, sedanja vladna večina še naprej preprečuje, da bi izdajala zakone v zvezi z vprašanji slovenske skupnosti. Ta politika ne spoštovanja dejelne avtonomije, ki jo hoče KD in so jo sprejeli njeni zavezniki, med temi tudi Slovenska skupnost, je doslej preprečila tudi rešitev vprašanj, ki sodijo v izključno pristojnost dežele, namreč vprašanj, ki se tičejo Slovencev. Obenem je celo še zaostri la nekatere vidike kulturnega in gospodarskega življenja njihove skupnosti.

Z raznimi razlogi se je, nadalje, opravičeval obstoj očitnih razlik v ravnanju s Slovenci, ki prebivajo in so pristojni v različnih pokrajinah dežele, kar globoko prizadeva njihove že tako omejene pravice. Vse to v okviru določenih politike, ki je nasprotna potrebam napredka in razvoja celotnega prebivalstva dežele Furlanije-Julijske krajine, katero je levi center usta-

novil v korist privatnih in monopolističnih interesov.

Spričo take situacije je potrebno krepko nadaljevati borbo, da bi instrument dežele, za katere ustanovitve so Slovenci dali znaten prispevek, dejansko postal instrument, ki so se zanj ljudske množice dežele borile, pa naj se, potemtakem, dejansko spremeni v odločilno orodje uresničitve popolne enakopravnosti pravic narodne manjšine na katerem si bode področju Furlanije-Julijske krajine ta živi, kakor tudi za polno zadovoljitev njenih potreb po varstvu in valorizaciji posebnih etničnih značilnosti ter svoboden razvoj v vseh njenih dejavnostih.

V tem cilju mora slovenski narodni manjšini v Italiji biti zagotovljen ustrezen pravni statut, ob polnem spoštovanju duha in črke republikanske ustave, pridobljene z osvobodilnim bojem.

Posebna pozornost mora biti posvečena vprašanjem socialnega, gospodarskega in kulturnega značaja, kot tudi onim, ki so velikega pomena za slovensko skupnost v pogledu urbanističnega vprašanja, naj si bo v okviru glavnega mesta kot drugih občin na ozemlju dežele, kjer žive Slovenci. To je treba močno podpreti na osnovi širokega enotnega gibanja. Področja in vasi, kjer žive v pretežni večini ali izključno Slovenci in so obeležene z jasnimi etničnimi značilnostmi, pa morajo biti obvarovana pred novimi umetno uslavljenimi naselji, katerih namen je raznaroditi in spremeniti zgodovinsko oblikovano okolje. Nadalje je treba spričo dejstva, da večina Slovencev živi v mestu, preprečiti vsem, ki ga skušajo potvrditi ali omejiti, da bi vprašanje Slovencev nasploš povezovali z vprašanjem kraške planote.

KPI se zavzema, da bi regulacijski načrti dejansko odgovarjali interesom skupnosti, zato naj bo tudi vprašanje obrambe Krasa postavljeno resno in objektivno.

Enotno in strnjeno je treba nadaljevati borbo za priznanje slovenskega jezika kot drugega uradnega jezika dežele, kakor tudi za njegovo dejansko svobodno uporabo v državnih uradih, na sodišču in v vseh javnih ustanovah dežele.

Nadvse važno nalogo v razvoju slovenske etnične skupnosti lahko in tudi mora opraviti šola. Šole s slovenskim učnim jezikom morajo uživati enake pravice kot italijanske šole, pri čemer je treba odpraviti sleherno obliko diskriminacije v odnosu do njenega učnega in vodilnega osebja. Vsi mladi Slovenci morajo po vsej deželi imeti možnost, da se ustrezno vzgajajo in šolajo v materinem jeziku, da jim bo omogočen pristop k najrazličnejšim področjem dejavnosti. Spričo tega so nujno potrebni šole in tečajni tehničenega in poklicnega izobraževanja s slovenskim učnim jezikom, nadalje ustrezna reforma visokošolskega študija, kot je tudi nujno in neobhodno potrebno, da se v Videmski pokrajini konkretno ustanove šole s slovenskim učnim jezikom.

Komunisti se bodo še nadalje borili za pozitivno rešitev vseh teh vprašanj. Nadaljevali bodo vrhu tega, razen z borbo odpravo diskriminacij in pritiskov, ki jih je še vedno na najrazličnejših področjih čutili v odnosu do narodne manjšine, tudi s stalnim delom prepričevanja med vsemi Slovenci, da bi konkretno uveljavljali svojo pravico svojih sinov do šolanja v materinem jeziku. Komunisti bodo to borbo vodili v okviru one, ki v splošni obliki poteka v vsej državi in katere namen je doseči šolo, ki je ne bodo obvladovale nazadnjaške sile, ki ne bi bila preprosto in zgolj informativna, marveč bi se oslanjala na duh odpornosti, na protifašistično in napredno razpoloženje slovenske skupnosti ter bi oblikovala mladino, ki bi se v polni meri zavedala skupnih vprašanj, mladino, izpolnjeno z zdrav demokratično in narodno zavestjo.

Velike važnosti za slov. skupnost v Italiji širjenje in razvijanje stikov in odnosov s svojim matičnim narodom, stikov in odnosov, ki se oslanjajo, razen na jezikovno in kulturno enotnost, ki sta se še utrdili v teku narodnoosvobodilnega boja, tudi na protifašistične ter revolucionarne tradicije, kot tudi na demokratična in socialistična prepričanja slovenskega naroda. S tem v zvezi je vedno treba upoštevati ogromno važnost sorodnosti ciljev ter interesov, ki združujejo delavski razred vseh dežel v boju proti imperializmu in za zmago miru.

Tržaška federacija KPI pozitivno ocenjuje raznočere kulturne športne in družabne dejavnosti manjšine, dejavnosti, katerim komunisti dajajo svoj bistveni prispevek. Te dejavnosti so izraz življenjske sile slovenske nacionalne skupnosti in za njihov avtonomni razvoj morajo dobiti moralno in materialno priznanje s strani javnih ustanov.

Priznanje Slovenskega gledališča za javno ustanovo, ki je bilo doseženo po dolgi enotni borbi z namenom, da bi se podprla pobuda manjšine na kulturnem področju, predstavlja dosego prvega pomembnega uspeha. Temu bodo morali slediti drugi. Še posebej so potrebne pobude, katerih namen je, zagotoviti kulturnim, vzgojnim in rekreativnim dejavnostim slovenske skupnosti — ki jih bo vedno mogla izvajati neodvisno — primerno finansiranje s strani države, dežele in krajevnih ustanov. Hkrati je treba zagotoviti, da bodo te dejavnosti napredne in demokratične in da se bodo izvajale v polni zavesti nacionalnih pravic.

Potrebno je tudi okrepiti akcijo za temeljito spremembo programov in usmerjenosti radijskih in televizijskih oddaj, ki ignorirajo dejanske probleme slovenske narodne manjšine v Italiji ali se — kot v primeru Radio Trst A — formulirajo v popolnem nasprotju s čustvi in mnenjem Slovencev. Boriti se je treba za to, da bi se Radio in TV odvzela monopolu sil, ki potvarjajo vesti in prepričevanja, da bi tako pomembna sredstva za obveščanje bila vodena na demokracičen način, ki bi usrežal zahtevam ljudstva, kateremu so programi namenjeni. Razen tega je treba da TV odstopi nekaj časa delničnim programom in v tem okviru zagotovi v programu, na menjenem Furlaniji-Julijski krajini, tudi oddaje v slovenskem jeziku.

II.

Da bi se dosegli vsi ti smotri in za razvoj širokega enotnega in borbenega gibanja, ki bi se smotre moglo uresničiti, KPI obvezuje svoje člane, svoje osnovne organizacije, svoje vodilne organe in vse svoje predstavnike v parlamentu, v deželnem svetu in v izvoljenih svetih krajevnih ustanov, da s primernimi pobudami še nadalje podpirajo zahteve slovenske manjšine ter široko gibanje, ki se je razvilo za uveljavitev in spoštovanje njenih nacionalnih pravic.

Za dosego tega je zelo pomembna aktivna navzočnost komunistov v raznih organizacijah: kmečkih, zadružnih, ekonomskih, kulturnih, športnih in rekreativnih, nastalih okviru slovenske skupnosti.

Ob polnem spoštovanju njihove avtonomije, mora biti vedno močnejši in bolj kvalificiran prispevek in delež za uresničenje smotrov, ki si jih posamezne organizacije svobodno postavljajo v smislu svojih osnovnih statutarних programov.

Borba, ki jo je partija vedno vodila za zaščito pravic slovenske manjšine, njena stališča, izražena tudi v vsedravnih dokumentih, odločnost, s katero se je lotila najbolj težavnih situacij ob polnem spoštovanju načel proletarskega internacionalizma in bratstva med slovenskimi in italijanskimi delavci, vse to je ustvarilo pogoje za pravično rešitev problemov nacio-

nalne manjšine in predstavlja osnovni razlog njenih uspehov in njenega upliva med slovenskim prebivalstvom.

Velik odstotek članov naše partije je slovenske narodnosti. Večina Slovencev je z vezmi simpatije in prijateljstva povezana z našo partijo in ji izraža svoje veliko zaupanje s tem, da glasuje zanjo.

Partija se mora v celoti zavedati velikih možnosti, ki jih je odprla njena akcija, zavedati se mora odobravanja, na katero naletijo njena stališča, vršiti neprestano akcijo zbiranja pristašev in vključevanja v lastne vrste vseh tistih, ki so že soglašali z ideali, ki so partijo navdihovali in ji navdihujejo. Zaradi tega je treba razviti široko pobudo za utrjevanje komunistične organizacije na vsem našem ozemlju, priti je treba do poslednjega simpatizerja vršiti učinkovito in zavzeto akcijo zbiranja članov. Zahteva za vpis v našo partijo mora predvsem pomeniti izraz potrebe po sodelovanju v njenom aktivnem življenju, izraz obojgativne njenih pobud, njene politične izgradnje in njene borbe s prispekom novih moči.

Velik pomen zadobi zato ideološki dvig vseh njenih članov, iskanje novih oblik za stalne stike ter za mobilizacijo vseh članov in za usposabljanje in izbiro novih članov, ki bi bili sposobni obvezati se aktivno tako v delovanju partije kot tudi za razvoj slovenske skupnosti.

Upoštevajoč važnost razširjenosti komunističnega tiska, bo KPI storila, kar je v njenih močeh, da se izboljša glasilo partije v slovensčini «Delo», pri katerem se mora čedalje bolj uveljavljati pobuda tovaršev, da bi se razširil krog sodelavcev, podpornikov in čitateljev, ter pobuda, da bi prišel list med vse šole slovenskega prebivalstva.

Dejavnost komunističnih voditeljev v vodilnih odborih osnovnih organizacij partije mora biti usmerjena k povečani dejavnosti sekcij, ki morajo okrepiti svoj značaj središča političnega in demokracičnega življenja področij, v katerih delujejo, ter postati temeljni element enotnih mobilizacij za izvajanje politične linije partije.

V perspektivi borb v zvezi z bližnjimi in daljnimi nalogami in obveznostmi mora partija posvetiti največjo pozornost usposobitvi novih vodilnih kadrov v okviru slovenske skupnosti, predvsem v mladinskih vrstah, med delavci in študenti, v vrstah mladine, ki stalno dokazuje svojo življenjskost in borbenost.

Partija in Federalna zveza komunistične mladine morata dajati stalno pomoč organizaciji slovenske komunistične mladine, hkrati pa mora biti zagotovljena navzočnost in zavzetost mladih komunistov v sleherni množični demokracični organizaciji, ki zbira mladino v najrazličnejših dejavnostih, pa naj gre za kulturne, športne ali rekreativne dejavnosti. Poleg tega je treba utrditi novo enotno resničnost med študentsko mladino in delavskim razredom, novo enotnost, ki se je razvila v zadnjih borbah. In od te enotnosti je treba dalje, za dosego naprednih enotnih nastopov levičarskih sil, da bi s tem deželo usmerili k miru in napredku v prid delovni množici.

Za utrjevanje borbe proti avtoritarizmu, proti nasilju in proti reakcionarnim poskusom kapitalističnih sil, ki jih je veliko delavsko gibanje premagalo, za borbo za dokončno osvoboditev dežele pred slehernim grožnjo za desne in pred sleherno nevarnostjo involucije ter za to, da bi našemu ljudstvu dali svobodo in mu zagotovili napredok, za to, da bi izvedli načela republikanske ustave in se napotili v smeri socialistične družbe, se partija poziva na tradicije anti-fašistične in proletarske borbe Slovencev, na njihovo junaško sodelovanje v odporu proti fašizmu, odporu, ki bo prav letos slavil 25-letno zmago.

Na pobudo občinske uprave v Dolini

Konferenca o slovenski šoli

Občinska uprava v Dolini je priredila konferenco o problemih slovenske šole. Konferenca so se udeležili številni predstavniki kulturnega in političnega življenja.

Konferenca v Dolini je bila prva tovrstna prireditev v okviru krajevne uprave in je povsem uspela. Mnogi udeleženci so to pobudo pozdravili.

Konferenca v Dolini je osvetlila tudi marsikatero nejasnost in bo nedvomno pripomogla k izdelavi enotnih stališč o določenih vprašanjih. Obenem pa je ta konferenca bila pomembna manifestacija v počastitev 25-letnice obnove slovenskega šolstva na Tržaškem in Goriškem.

Po obširni in plodni razpravi je bila sprejeta resolucija, ki med drugim zahteva naj slovenska šola ustreza potrebam družbe in perspektivam slovenske narodnostne skupnosti v deželi Furlaniji-Juljski krajini; razveljavljanje fašističnih zakonov, zaradi katerih Slovenci niso deležni vseh pravic, predvidenih v republiški ustavi, posebnem statutu dežele Furlanije - Juljske krajine in v posebnem statutu londonske spomenice.

Resolucija zahteva tudi takojšnjo ustanovitev industrijske strokovne šole in nato tudi ustanovitev industrijskega strokovnega zavoda v Trstu; dejansko priznanje pravic Slovencev v videmski pokrajini ter ustanovitev slovenskih otroških vrtcev in šol v vseh krajih, kjer prebivajo Slovenci.

Pomemben govor Dr. Vladimira Turine

Na konferenci o slovenski šoli, ki se je vršila dne 15. februarja v Dolini — vodil jo je župan Dušan Lovriha — je podal glavno poročilo Dr. Vladimir Turina, ravnatelj Trgovskega tehničnega zavoda v Trstu.

Poročilo je bilo nekaj zgodovinski prerez čez vseh 25 let delovanja slovenskih šol na Tržaškem in Goriškem.

Dr. Turina je poudaril, da zametki Slovenci slavimo 25-letnico obnovljene slovenske šole, ki je tako bogato obrodila, da se zdi, da je poteklo že 100 let, toliko se je namreč v četrt stoletja nabralo dejstev, zaslug in tudi raznih težav.

Občina v Dolini se je prva lotila pobude, da priredi konferenco, na katero je povabila šolnike in drugo občinstvo. Ta zgled naj bi posnemale še druge slovenske občine.

Predavatelj je omenil tudi, da je slovenska šola v dobi 25 let šla skozi različne faze tako, da je končno že precej spremenila svoj ustroj in sestavo.

Od leta 1945 do leta 1961 je slovenska šola zelo počasi napredovala kar se tiče ureditve in izenačenja z italijansko šolo. Šele leta 1961 je bil izdan osnovni zakon za slov. srednje šole. Prepričani smo bili, da bo sedaj napredovala hitrejši, ker je ta zakon predvideval za nadaljnjih 6 mesecev še nekatera navodila oziroma dopolnila. Kar se tiče osnovnih šol, je bil položaj malo boljši. Razvoj teh šol je več ali manj znan vsem. Z natečajem za učitelje (objavljen je bil leta 1964), je bil urejen položaj dolgi verigi šolnikov.

Problem sistemacije didaktičnih ravnanj pa je ostalo odprto vprašanje (5 didaktičnih ravnateljev na Tržaškem in 2 za Goriško).

Enotna srednja šola je nastala z reformo od 31.12.1962 (odlok št. 1859) in je postala obvezna. S to reformo smo izgubili že prej obstoječe strokovne nižje šole trgovske in industrijske smeri (pri Sv. Ivanu, v Rojanu, na Opčinah, v Dolini in v Nabrežini, nato še podruž-

Župan D. Lovriha, občinski odborniki in predavatelj dr. V. Turina na konferenci v Dolini

nice te smeri šol v Križu, na Prosegu in na Katinari. V Gorici je tudi obstajala triletna trgovska šola).

Ukinitev teh šol je prinesla Slovincem precej škode. Mladina, ki je prihajala iz takih šol, se je nekoč lažje zaposlila. Zato je potreba po ponovni ustanovitvi podobnih šol postajala iz dneva v dan večja. Tako je menda pred 3 ali 4 leti bila postavljena zahteva po šolah industrijske smeri v Trstu, v Gorici pa trgovskega značaja.

Gorica je v tem pogledu na boljšem, ker tam že 2 leti obstaja in deluje trgovska šola, ki bo z naslednjim šolskim letom imela že tretji, t. j. zadnji letnik.

V Trstu je sicer položaj drugačen, ker se tu na veliko križajo različna mnenja in trditve. V vprašanju sta kar dve šoli: prvotna industrijska oziroma obrtna šola in petletni tehnični inštitut tipa «Volta».

Da bi dali naši mladini o pravem času — pravo šolo, je treba to polemiko skrajšati, če nečemo, da dano možnost v najbližji prihodnosti ne izgubimo.

Dr. Turina je citiral še razne druge uredbe in reforme, ki nas zanimajo in o katerih pedagoški delavci morajo biti obveščeni. Govoril je tudi o poučevanju, slovenščine, ki bi morala biti stolica zase, ali pa kvečjemu povezana z zgodovino, kajti skupaj z latinščino je nesmisel.

Predavatelj se je nato z veliko človečnostjo dotaknil vprašanja beneških Slovencev, katerim je nujno potrebno popraviti velike krivice, ki so jim jih bile prizadele razne vlade v preteklosti. V takih zgrešenih dejanjih lahko vidimo pogubo nas samih!

Nato je podal kratko zgodovino beneških Slovencev, ki so do današnjih dni ohranili pesmi in besede svojih očetov in jo širijo po svetu, kar vsekakor ni bilo lahko kljub starodavnim pravicam, ki

so jim bile zagotovljene že pred 300 ali 400 leti. V novejšem času se morajo celo boriti za svoje pravice. «Slavia», ki je važno za zaščito slovenske toponomastike in ki je prišlo v rabo po letu 1848, ob pričetku ital. «Risorgimenta».

Vsak profesor ali učitelj bi moral zares proučiti vse probleme beneških Slovencev in tudi najti odgovor na rešitev teh vprašanj!

V novem desetletju naj bi slovenščina med beneskimimi Slovenci dobila uradno priznanje in s tem vstop v osnovne šole, saj republiška ustava še posebej čiti pravice etničnih skupin, med katere sodijo tudi beneški Slovenci.

Ta etnična skupina se zaveda same sebe, svoje zgodovine in ti sočletne kontinuirane prisotnosti na svojih tleh.

Zato gledajmo na nje z zaupanjem in optimizmom in nastopajmo enotno za doseg naših ciljev.

Dr. Turina je s svojim zanimivim predavanjem dosegel vsestransko odobravanje.

Em. C. Renko

IV. O ljudskem športu, njegovih uspehih in težavah

Razgovor s predstavnikom P.D. Ivan Cankar

Srečali smo se s Frankom Vitezom, športnim referentom prosvetnega društva Ivan Cankar pri Sv. Jakobu v Trstu. Vitez je tudi trener ženske odbojbarske skupine Zarja v Bazovici.

Razgovor je potekal nekoliko drugače kot običajno, ker pri Sv. Jakobu nimajo slovenskega športnega društva in se športniki zberejo le ob Slovenskih športnih igrah.

Vprašanja, ki smo jih postavili odborniku Vitezu, so naslednja:

1. Kaj mislite o športnem delovanju članov prosvetnega društva Cankar? Ali bi se v okraju Sv. Jakoba šport lahko razširil.

2. Če bi pri Sv. Jakobu ustanovili športno društvo, bi morda pri tem pridobila tudi prosvetna dejavnost?

3. Kaj bi svetovali slovenski mladini, ki živi v tem delu mesta, ko se odloči za katero izmed italijanskih športnih društev?

4. Menite, da lahko sodelujejo v slovenskih športnih društvih tudi tuji igralci, če športniki menijo, da bodo s tem dosegli boljše rezultate?

5. Ali je umestno, da slovenska športna društva odkupijo od drugih klubov nogometaše, ko pa je vendar v našem krogu mnogo mladincev, ki so nadarjeni za to športno panogo?

6. Ali menite, da je potrebna povezava med slovenskimi športnimi društvami?

7. Kakšni so sedanjí odnosi med slovenskimi športnimi društvami? Kranko Vitez je na navedena vprašanja odgovoril:

1. Delovanje športnega odseka prosvetnega društva Ivan Cankar se je v zadnjih letih omejilo le na nastope na Slovenskih športnih igrah. To pa zato, ker so vsi športniki, ki so včlanjeni v naše prosvetno društvo, aktivni člani raznih športnih društev. Vsekakor so doseženi uspehi zadovoljivi. Zaenkrat, menim, da v našem okraju ni pogo-

jev za ustanovitev športnega delovanja.

2. Ko smo po daljšem mrtvilu ustanovili mladinski odsek pri našem društvu je bil šport neizogibno potreben. Pripomniti pa moram, da mnogi mladinci ne kažejo zanimanja za šport in niti za prosveto.

3. Pristopi slovenskih športnikov v italijanska društva so danes na dnevnem redu. Prepričan sem, da so glavni vzroki temu boljši gnotni pogoji, ki jih slovenska društva

Zmagovita odbojbarska ekipa društva Ivan Cankar na 11. Slovenskih športnih igrah

ne morejo nuditi. Večina šetjakobske mladine ni imela pomislekov, ko je izbirala med slovenskimi in italijanskimi društvami. Tisti pa, ki so se odločili, da se vpišejo v italijansko društvo, bi morali čutiti dolžnost, da zastopajo «naše» barve. Seveda pa moramo pri tem upoštevati, da se naša društva ne bavijo z vsemi športnimi disciplinami in kdor se je odločil npr. za veslanje ali plavanje, je moral pristopiti v društvo, ki goji ta šport.

4. Smoter slovenskih športnih društev je, da bi slovenski mladini dala možnost nastopati in jo istočasno vzgajati v zdravem narodnem duhu. Problem tujih igralcev v naših ekipah je v zadnjih časih sprožil val polemik. Mislim, da bi morale biti slovenske ekipe — tu predvsem mislim na nogometne ekipe — sestavljene izključno iz fantov, ki prihajajo iz naših vrst. Le v izrednih primerih bi lahko dopuščali kakšno izjemo. O tem sem prepričan zato, ker se v naših enajstoricah ne govori več slovensko. Nekaj hvalevrednih primerov je npr. v Trebčah, Bazovici in v Bregu, kjer se vodstva trudijo, da bi čimprej poslala na igrišča res svoje enajstorce.

5. Vsi vemo, da zahteva nogomet precejšnja finančna sredstva. Kot sem že prej povedal, sem že iz principa proti nakupovanju tujih nogometašev in strinjam se s predlogom, ki je bil izrečen ob «okrogli mizi» v Slomškovem domu v Bazovici, da bi take pogodbe raje potekale med našimi društvami. Predpogoj pa je, da začnejo naša društva delati na to že z osnovnošolsko mladino.

6. Povezava med športnimi društvami ni samo potrebna ampak nujna. Če dalj časa se razpravlja o tem. Toda doslej ni prišlo do konkretnih rezultatov. Dosedanji poskusi se niso posrečili.

7. Odnosi med našimi športnimi društvami so zadovoljivi. Tu pa tam sicer pride včasih do trenj predvsem zaradi «lokalpatriotizma». Menim pa, da se bodo trenja ublažila, če se bodo naša društva povezala v skupni organizaciji.

Razgovor je vodil in besedilo sestavil

BORIS GOMBAČ

Prešernova proslava v Boljuncu

Prosvetno društvo France Prešeren je v četrtek, 19. t.m. slovesno proslavilo genija slovenske poezije — Prešerna. Svečanost je bila združena s podelitvijo Gallusovih odličij zaslužnim članom vaškega pevskega zbora.

Ker v Boljuncu ni več ustrezne dvorane, je bila prireditev v veliki učilnici osnovne šole. Razumljivo je, da je bila učilnica pretesna in da so se nekateri ljubitelji kulturnih prireditev morali zadovoljiti s tem, da so na šolskem hodniku poslušali recita-

cije Prešernovih poezij, govor in petje.

Prireditve je bila domača, rekel bi intimna, in morda prav zaradi tega zares občutena. Prvi del sporeda so izvajali učenci vaške osnovne šole in dijaki, ki obiskujejo nižjo srednjo šolo v Dolini. Vsi domačini iz Boljunca. Nastopil je zbor šolskih otrok, ki ga vodi Drago Žerjal. Prisrčno je zapel nekaj pesmi. Sledile so recitacije Prešernovih poezij in tudi šaljivi prizorček. Nastop najmlajših je bil kot vselej zelo hvaležno sprejet.

O Prešernu je govoril Valter Mohor, dijak klasičnega liceja. Govoril je o Pesniku, o nekaterih njegovih najpomembnejših delih, dotaknil pa se je tudi bistvenega pomena, ki ga imajo pri nas vsakoletne proslave.

V drugem delu sporeda je nastopil domači pevski zbor, ki ga vodi Drago Žerjal. Čeravno so manjkali nekateri pevci, je zbor pel ubrano.

V drugem delu sporeda sta sodelovali tudi članici Slovenskega gledališča Zlata Rodoškova in Lili Nakrstova. Hvaležni poslušalci so ju toplo pozdravili.

Ob zaključku sporeda so zaslužni pevci prejeli Gallusova odličja.

Celoten program je napovedovala Divna Sancin. Ta je ob zaključku prireditve povabila vse prisotne, naj sodelujejo pri pripravi proslave stoletnice ustanovitve čitalnice v Boljuncu.

MIRKO KAPELJ

Mešani pevski zbor France Prešeren na proslavi v Boljuncu. Zbor vodi Drago Žerjal

Solidarnost z obtoženimi delavci

Občinski svet v Doberdobi je izrazil svojo solidarnost s tržaškimi delavci, ki so bili prijavljeni sodnim oblastem zaradi stavkovnih manifestacij. Na seji sveta, ki je bila dne 17. t.m., je bila sprejeta resolucija, ki poudarja, da je prijava delavcev sodnim oblastem osno-

vana na fašističnih zakonih, ki je v odkritem protislovju z republiško ustavo, zahteva razveljavljanje fašističnih zakonov in takojšnjo amnistijo za delavce.

Značilno je dejstvo, da en predstavnik manjšine v občinskem svetu (svetov. Slovenske demokratske zveze) ni glasoval za omenjeno resolucijo.

Revije zborovske pesmi

Slovenska prosvetna zveza in Združenje pevskih zborov Primorske bosta priredili štiri revije pevskih zborov. Revije bodo: 1. marca ob 17. uri v gledališču v Kopru, 14. marca ob 20.30 in 15. marca ob 17. uri v Kulturnem domu v Trstu, 22. marca ob 17. uri pa v Kulturnem domu v Postojni.

V Kopru bodo poleg zborov iz Slovenskega Primorja nastopili tudi zbori Slavec iz Ricinanj, Vesna iz Križa, Primorec iz Trebč in Gallus iz Trsta.

V Kulturnem domu v Trstu bodo 14. marca nastopili naslednji naši zbori: Fantje izpod Grmade, Rdeča zvezda — Salež-Zgonik, deklški zbor Glasbene matice iz Nabrežine, Lipa iz Bazovice in Tabor z Opčin; 15. marca pa zbori: Kraški slavček iz Nabrežine, Slovenec iz Boršta, Igo Gruden iz Nabrežine in France Prešeren iz Boljunca.

V Postojni bodo nastopili naslednji naši zbori: Srečko Kosovel iz Ronk, Srečko Kumar iz Repna, Valentin Vodnik iz Doline, Slovan iz Padrič, Oton Župančič iz Štandreža, Kras iz Dola-Poljan, Jezero iz Doberdoba in Vasilij Mirk s Proseka-Kontovela.

Obvestilo

Zaradi zvišanja stroškov smo prisiljeni zvišati tudi ceno lista. Posamezna številka stane 50 lir. Letna naročnina ostane nespremenjena, t. j. 1000 lir.

Uprava

Občni zbor Kmečke zveze v Trstu

V nedeljo, 1. marca ob 9. uri bo v Kulturnem domu v Trstu jubilejni občni zbor Kmečke zveze.

Uredništvo našega lista čestita Kmečki zvezi in želi, da bi tudi v bodoče tako plodno delovala v korist vseh kmetov.

Predstavniki kmetov pri tržaškem županu

Tržaški župan je sprejel predstavništvo Kmečke zveze, ki mu je prišlo obrazložiti stališče te organizacije glede novih urbanističnih norm.

Sindikalni predstavniki so zopet poudarili, sklicujoč se tudi na zadovno študijo, ki so jo izročili že leta 1968 Deželni ustanovi za razvoj gmetijstva in krajevnim upravam, da je edina alternativa urbanizaciji hitra valorizacija krajevnega kmetijstva. Ko so izrazili namen organizacije, da prispeva svoje predloge med pripravljanjem podrobnih načrtov za kraško področje, so delegati posredovali županu zaskrbljenost zaradi resnih težav, katerim so okoliški kmetje podvrženi v tem času, ko jim ni omogočeno, da prilagodijo svoje stanovanjske razmere potrebam družin.

Zato so predlagali, naj se da normam tako tolmačenje, ki naj omogoči zidanje kmečkih hiš tistim, ki obdelujejo zemljo ter naj se reši že več kot 7 let trajajoča situacija na področju Sv. Ane pod Rovtami.

Razstava o taboriščih

Slovenska prosvetna zveza in Združenje bivših političnih deportirancev ANED priredita ob 25. obletnici osvoboditve, razstavo o taboriščih. Otvoritev razstave bo dne 2. marca ob 18. uri v Kulturnem domu v Trstu (Ulica Petronio 4).

Razstava bo odprta do 31. marca 1970.

Bazovica ime svoj Prosvetni dom. Slovesna otvoritev je bila v nedeljo, 15. februarja popoldne. V novem domu imajo svoj sedež krajevne organizacije. Dolgoletna želja zavednih domačinov se je torej izpolnila. V veži doma je vgrajena spominska plošča v NOB padlim domačinom

Ponedeljek, 23. februar

Prepričani smo, da so redni poslušalci slovenskih radijskih poročil tržaške RAI, bele vrane. Kvaliteta pač zahteva svoje. Kljub temu pa nam prijazni uredniki vedno smehljajoče se postaje, ki jo po kulturni angažiranosti opredeljujejo kvarteti »Marjetica« in »vsemogoče mamice«, da o dramatičnih prireditvah Mirka Javornika molčimo iz diplomatske obzirnosti do letalonosilke »Forrestal«, njegove — kot znano — prednje straže, ne smemo zameriti, če se jih lotevamo. Med »belimi vranami« na Tržaškem smo pač tudi mi.

V ponedeljek, 23. februarja, je za italijansko radijsko in televizijsko oddajno mrežo bil pomemben dan: časnikarji in kulturni sodelavci vseh postaj so stavalji zaradi »političnega terorizma«, ki ga v Rimu, s pomočjo »kartotečnih označb« izvajajo znani socialdemokratski cenzor, Italo De Feo. Več o njem bi bilo prebitano, saj je osebnost vsakomur znana.

Naslednjega dne je časopisje v naslovih objavljalo »Stavka je bila stoodstotna«, nekaj »ne damo se«, ki so ga radijski možje iz vse Italije naslovili visokim oblastem v imenu svobode do objektivnega poročanja (primer tedenske oddaje TV-7 je zgovoren). Vendar naslovi niso bili do pičice točni, vsaj za Tržaško ne. Res je namreč, da so se stavke udeležili uredniki italijanskih oddaj tržaškega radia, ne pa sodelavci in uredniki radia Trst A.

Cemu? Saj bi imeli tisoč in en razlog za še ostrejši sindikalni nastop! Pomislimo samo na gmotno in normativno zapostavljanje v prid italijanskim (in vendar stavkajočim) kolegom

Poleg tega pa bi urednikom radijske postaje Trst A morala cen-

SLOVENSKO GLEDALIŠČE
V TRSTU - KULTURNI DOM
GOSTOVANJE OPERE
SLOVENSKEGA
NARODNEGA GLEDALIŠČA

IZ LJUBLJANE

V soboto, 28. februarja ob 21. uri.

V nedeljo, 1. marca ob 16. uri.

P. I. ČAJKOVSKI

PIKOVA DAMA

opera v treh dejanjih (sedmih slikah)

Abonenti imajo 50% popusta.

Prodaja vstopnic ob delavnikih od 12. do 14. ure ter eno uro pred začetkom predstave, v nedeljo eno uro pred začetkom predstave pri blagajni Kulturnega doma. Rezervacije po tel. 734-265.

Nadaljevanje

O dvojezičnosti slovenskega časopisja

nam pa pričajo, kje so pravice, kje je svoboda narodov, v imenu katere je bilo prelito že toliko dragocene človeške krvi. In vendar: kljub temu, da ljudstvo ne pride do besede skoro v nobeni buržoazni državi, kljub temu, da se povsod narodnim manjšinam odrekajo pravice do življenja, do izobrazbe v jeziku, ki ga razumejo, kljub temu je vedno vse polno ljudi, ki se dajo mamiti z demokracijskimi in narodnimi idejami, še vse polno takih, ki ne razumejo, da je odveč iskati pravice v družbi, ki temelji na krivici. Kako naj da sod dobro vino, če so spravili vanj le petjot? Le proletarski vladi je do tega, da dobe njeni narodi vsi enake pravice. Le komunizem, ki ne goji narodne ošabnosti, ki ne goji in ne potrebuje narodnega sovraštva, ki šteje kulturo in vse njene pridobitve za last in nujno potrebo vsega človeštva, ki hoče in mora dvigniti ljudsko izobrazbo do najvišje stopnje in ki ve, da je to mogoče doseči le, ako se nudiyo vsem ne le prostost in pravice, marveč tudi potrebna sredstva za življenje, za razvoj in za blaginjo vseh narodov.

Mirno, brez patosa in brez pretenzij se borimo proti nazadnjaškemu fašističnemu gibanju v vseh njegovih delih, v vseh njegovih aplikacijah. Zato je čisto odveč, ako povemo, da gledamo tudi na nesmiselno in poniževalno politiko fašistične vlade do Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini z očmi bojevnikov, ki se bore proti krivici in za pravico. Toda v boju za pravico in proti krivici morajo biti bojevniki dosledni in morajo sprejeti vse konsekvence svoje ga boja.

Krivica in pravica se ne začneta pri narodnih, marveč pri človeških pravicah. Ni mogoče odpraviti odvisnosti malih narodov in narodnih manjšin, ako se prej ne odpravi odvisnost proletariata. Izkoriščanje in trpinčenje posameznih narodov po drugih narodih se bo nadaljevalo, dokler bo vladala na svetu taka pravica in svoboda, ki dovoljuje, da smejo posamezniki izkoriščati in trpinčiti posameznika. Današnja družba je krivična v svojih temeljih. Kdor se ne bori za odpravo teh krivičnih temeljev, ki dele svet v izkoriščane in izkoriščevalce, se ne bori resno niti za svoje narodne pravice.

Intervju

Dr. DRAGO LEGISA

Kljub temu sodim, da vprašanje še ni popolnoma razčiščeno in da so v tej zvezi še vedno možna nadaljnja kolebanja, čeprav bi vsaj za izvršno oblast zadeva morala jasna.

2. Potrebna je predvsem politična volja. Ta naj pride do izraza zlasti z jasnimi zakonskimi osnutki, ki jih mora odobriti parlament in ki naj omogočijo, da se duh in vsebina posebnega statuta uresničita v vsakdanjem življenju, in sicer na področjih družbenega dogajanja. Enako voljo bi morale pokazati tudi politične sile.

DUSAN FURLAN

Bivši župan v Nabrežini in pokrajinski svetovalec KPI, časnikar

1. Zavrnitev priziva na odmero občinskega davka, ki sta ga pristojni občinski komisiji v slovenskino posredovala dva slovenska davkoplačevalca, predstavlja očitno še en nesramen diskriminacijski ukrep — v vrsti neshetih drugih — naperjen proti pravicam

naše slovenske narodne skupine v Italiji. To dokazuje po eni strani, da sta škodljiva šovinizem in nacionalna nestrpnost še vedno močno dejavna in kar nekam odločujoča v domala vseh javnih uradih, po drugi pa, da se v vsem tem času, odkar so se odnosi med obema sosednjima državama normalizirali in postali domala skoraj prijateljski, to v ničemer ni odrazilo na področju notranjih odnosov na relaciji državna oblast - slovenska manjšina. Potem še nekaj: občinska davčna komisija je sestavljena od dveh tretin članov, ki jih imenuje občinski odbor, 1 tretino, ki jo imenuje prefektura. Občinski odbor v Trstu sestavljajo in vodijo predstavniki levosredinskih strank. Ta je torej imenoval dve tretjini članov komisije, kar predstavlja mislim, sklepčno večino v okviru iste. Kakšne elemente pa so levosredinske stranke, ki so že marsikaj imenitnega povedale in dale tudi marsikatero obljubo v zvezi z našimi slovenskimi pravicami, torej, kakšne elemente, kot rečeno, so imenoval v to komisijo, da se zdaj, kljub vsemu sklicevanju na svoja demokracijska prepričanja, ti znotraj omenjene komisije, zdaj obnašajo kot čisto navadni strupeno zagrizeni šovinisti? Meni se zdi, da se z našimi potrebami vodi nekakšna dvojna politika: po eni strani se nam naše pravice in potrebe z besedami priznavajo in dajejo najraznovrstnejše obljube, da bi se nato v praksi z dejanji čim manj napravilo. Minister Restivo, ki je v odgovor poslancu Škerku in senatorju Semi na njuno interpelacijo zagotovil, da je treba določila Memoranduma in Spomenice spoštovati, se zdi v tem primeru kot tisti general, ki nekaj svojim vojakom zelo gromko zapoveduje, a ga ti sploh nečemu čuti in delajo po svoje. To pa se spet zelo čudno sliši, če vemo, v kako podrejenem položaju se nahajajo nasploh razne krajevne ustanove nasproti osrednji državni oblasti v Rimu. Poraja se, potemtakem, upravičen dvom, ali ne pristajajo tudi najbolj legitimirani predstavniki vlade v tem primeru na politiko — eno zagotavljati in obljubljati, drugo pa delati.

2. Vlada bi v najkrajšem času na osnovi ustreznih pozitivnih zakonov morala začeti ustvarjati tiste prepotrebne pogoje na podlagi katerih bi se ustavna določila, zadevajoča naše pravice in obstoj, začela končno jasno in dosledno izpolnjevati. A naloga političnih sil, ki se sklicujejo na demokracijska načela, bi zatorej v tem trenutku predvsem bila v tem, da parlament čimprej te zakone izglasuje. Zakaj ob pomanjkanju teh nam bodo kateri si bodi državni ali kak drugi uradnik, katera si bodi komisija, lahko delili pravico, kakor se jim bo hotelo in zdelo

VITO JERCOG
Član vodstva tržaške federacije PSIUP

1. Zavrnitev priziva, napisanega v slovenskino je pripisati politiki, ki ima nacionalistični in diskriminacijski značaj in ki je v nasprotju s stvarnostjo sedanjih odnosov med Italijani in Slovenci.

2. Katera koli vlada, ne glede na to, po kakšni formuli je sestavljena, bi morala zahtevati od javnih predstavništva in vseh ravneh, naj spoštujejo določila mednarodnih dogovorov, ki so bili svobodno podpisani.

V tem okviru se meri demokracijska obveznost političnih sil bodisi na ravni parlamenta kot na ravni mestne uprave.

Stranka PSIUP bo tudi v deželi zahtevala, naj se dela za premostitev ovir, ki niso formalne temveč so bistveno važne.

DELO
glasilo KPI za slovensko
narodno manjšino
Direktor Marija Bernetič
Ureja uredniški odbor
Odgovorni urednik
Anton Mirko Kapelj
Tisk: Tip. Riva - Trst - Ul.
Torrebianca 12